

A kimondhatatlan kifejezése -
Szent Hildegárd sajátos tanúságtétele

érdekből cenzúrázni a beadott cikkeket. A közlés legfontosabb kritériuma elsősorban az, hogy a fenti szellemben íródott-e a mondandója, megfelel-e ennek a kitágított horizontnak, fogalmazása és mondandója tekintetében megfelelően igényes-e, hordoz-e logikát, újszerű gondolkodást. Nem számít a szerző vallási és politikai hovatartozása, ha nem támadja az Istenhitünket.

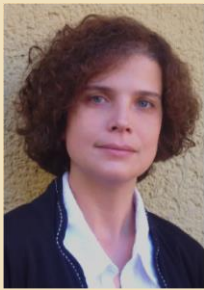
Semmiféle erőltetett, igazi értékeket nem hordozó, plágiumgyanús terméket sem fogadunk el!

Egyéniségek írásai kelljenek.

M. Blondel

*Minél többet tud az ember,
minél többje van, minél több ő maga,
annál inkább tudatára ébred annak,
hogy nincs semmije, nem tud semmit,
hogy nem az, amit akar.*

Nyíri T.: Filozófiatörténet (1983), 15.2.2. fej., 494. o.

Marton Janka

**A kimondhatatlan kifejezése -
Szent Hildegárd sajátos tanúságtétele**

Bevezetés

Azok az Istennek szentelt és az Ő szavára hangolt, Őt meghalló emberek, akik nem elvonultan élnek másoktól távol, hanem közösségben, sőt másokért dolgozva, azok a Végtelennel folytatott belső együttlétet valamilyen formában kifejezik mások számára is, hogy megmutathassák, mit élnek meg, és átadhassák Isten üzenetét. Avilai Szent Terézt, Szienai Szent Katalin vagy Eckhart Mester írásait olvasva nagyon közvetlen, évszázadok múlva is érthető, lélekemelő, de mégis racionális levezetésekkel találkozunk. Igaz, így is csak annyit értünk meg belőlük, amennyire léleekben előre haladtunk és finomra hangoltuk magunkat. Ugyanakkor Hildegárd írásait olvasva én sokáig úgy éreztem, az ő gondolkodásmódjához nehezebb közel kerülni, az ő kifejezésmódja nem annyira közvetlen, sőt sokkal nehezebben érthető.

Mígnem láttam egy ősi kínai gyógyításról szóló filmet, illetve lelki vezetőm egy hildegárdi festményre azt mondta, olyan, mint egy mandala: e két élmény összeért és megértettem, hogy eddig túl „európai” szemmel néztem egy olyan személyiséget, aki bár német földön volt apáca katolikus hittel, mégis kifejezésmódjában sokkal közelebb áll a keleti, mint a nyugati látásmódhoz. Így tekintve műveire, mintha egy kapu nyílt volna számomra, melyen

A kimondhatatlan kifejezése -
Szent Hildegárd sajátos tanúságtétele

Úgy éreztem, már be tudok lépni és remélem, e rövid írásban az Olvasót is sikerül bevezetnem. Azt szeretném megmutatni, mennyiféle módon próbálta kifejezésre juttatni a nem emberi fogalmakban megélt, a három dimenzió keretein messze túllépő belső lelki világot, melyben élt.

A belső élmények kimondásához vezető út

Hildegárdnál már hároméves korától érzékelte környezete, hogy látomásokat él át és másként viselkedik, mint kortársai¹, így már nyolc éves kora körül az alig 6-8 évvel idősebb Jutta von Sponheim gondjaira bízta, aki bencés regula szerint élt, de a kolostor közeli remetelakba húzódva, szintén látomásokban volt része. Jutta tanította meg írni, olvasni, a Szentírás ismeretére és a zenélni is. Felháborodhatnánk, látva, ahogy kizárta őt a család és elrejtették a külvilág vizsgálódó szeme elől a szokatlan kislányt, de talán ez védelem is volt abban a korban, és lehetőség is számára, hogy 40 évig háboríthatatlanul éljen egy olyan belső életet, melyből később már erővel és legyőzhetetlenül tudott a világba kilépni. A kolostor egyre növekvő bencés női ágának Jutta, majd halála után az akkor 38 éves Hildegárd lett a vezetője. Ezután kapta azt a látomást, melyben Isten azt kérte: írja le és tegye közzé, amiket Ő mutat neki. Ekkor ágynak esett és csak akkor tudott felkelni, amikor Isten akaratának megadta magát, aki nem csak írni, hanem prédikálni és kolostorokat alapítani is küldte. Úgy érezte, szavakkal nem lehet visszaadni azokat a látomásokat, melyek oly elementáris erővel ragadták el, és nem is értette, miért neki kell másokhoz szólni, amikor annyi szolgálja van az egyházban Istennek. Ezt a választ kapta az Úrtól: *„Esendő anyag, tapasztalatlan nő, tanulatlan bármifajta földi tudományban. Nem értesz tudós férfiként az írások olvasásához. Egyedül az én fényem érintett, mely bensődet égő napként izzítja át. Kiáltsd és hirdesd és írd ezeket az én misztériumaimat, melyeket titokteljes látomásban látsz és hallasz. Ne vonakodj tehát, hanem beszélj el, ami szellemedbe hatol, ahogy én beszélek általad, megszégyenítésére azoknak, kik az egyenes utat kellett volna, hogy mutassák népemnek, de züllöttségükben megtagadták azt a kötelességüket, hogy nyíltan prédikálják az igazságot, amit pedig jól ismernek. Mert nem hajlandók lemondani az őket leigázó gonosz vágyaikról, s az igaz szó hallatára elvörösödve menekülnek az Úr ábrázata elől.”* Így tehát Hildegárd, mivel ő Isten

¹ 3 éves korától fényjelenségeket látott. 5 évesen pedig például látta a megszületett kis borjút az akkor még vemhes tehén mellett, melyet el is mesélt, nem igazán értették meg őt, de amikor a kisborjú megszületett, pont olyan volt, amilyennek a kislány leírta. Vö: Carol Red-Jones: Hildegard von Bingen, Women of Vision, 2004, Paper Cane Press.

utasításait sohasem kerülte ki, elkezdte közölni a világgal, amit Istenben megélt.

A Megváltás tüzes műve

Rendkívül vizuális, formákkal, színekkel teli, érzékletes képekkel és egymásba fonódó szimbólumokkal áthatott teológiai műveinek középpontjában az emberiség születése, Istentől elszakadása és a Megváltóval való visszatérése áll, megláttatva az egyház és Isten segítő lényei szerepét. Scivias című írásának 2. fejezete, a Megváltás tüzes műve² képein keresztül szeretnék ízelítőt adni kifejezőmódjából, mely korában, a 12. században egészen egyedi volt (bár igyekezett bibliai idézetekkel és hosszas, egyházasabb szófordulatokkal elfogadhatóbbá tenni mondanivalóját, néha talán túl is magyarázva, hosszadalmasan, aprólékosan kifejtve a víziókat.)

Az Urat általában ragyogó tűzként érzékeltette, melyet így magyarázott meg: *„Az Élő és Mindenható Istenre vonatkozik a ragyogó tűz. Legfénylőbb világosságát soha, semmilyen gonoszság nem sötétíti el. Megfoghatatlan Ő, aki soha, semmilyen megosztással nem lesz megosztható (...) Kiolthatatlanul létező, mint a véget nem érő teljesség és egészen eleven”* Krisztus Atyával való egységét is a ezáltal fejezte ki: *„És ekkor a földön is fény jelent meg és izzott mint a hajnalpír. Csodálatos módon ugyanaz a láng égett benne, de anélkül, hogy a ragyogó tűztől elvált volna.”* A Szentlelket pedig mint az embert lánggra gyújtó parazsat érzékeltette, mely szintén a Tűz része, az embert fellobbantó.

Az embert pedig tűzzé válni képes lényként mutatta be, aki számos belső és külső akadályon halad át: *„Egy tüzesen égő fényt láttam, oly nagyot, mint egy nagy, magas hegy, melynek legmagasabb csúcsa, mintha számtalan lángnyelvvé osztódna. És a fény előtt egy sereg fehér ruhás ember állt. Mellüktől egészen a lábukig kifeszített fátyolféle látszott, melyen kristályként sugárzott át a fény. Azonban a tömeg előtt, mint egy úton, döbbenetes méretű és hosszúságú féregszerű fenevad hevert a hátára fordulva. Iszonyatot és dühöt árasztott e leírhatatlan látvány. Balján piac volt, ahol az emberek drága értékeit, a világ örömeit és más különféle árukat kínáltak megvételre. Néhányan azonban sietősen haladtak tovább anélkül, hogy bármit is vettek volna. Ezzel szemben mások megfontoltan lépkedtek és buzgó adásvételbe merültek.”* Több látomásában kihűlt csillagként, göröngyként mutatja meg az embert, akit Krisztus segít az ébredésben és ment meg: *„a hajnalpír ragyogásából előlép egy Fényember, aki a sötétségre*

² <https://terebess.hu/keletkultinfo/lexikon/bingen.html#1>

A kimondhatatlan kifejezése -
Szent Hildegárd sajátos tanúságtétele

önti fényét, de amaz visszalöki. Vértörösen akkor, majd elsápadva oly hatalmas csapást mér a sötétségre, hogy a benne fekvő ember, érintésére láthatóan fényleni kezd és felkelvén, előlép a sötétségből."

Látomásaiban az egyház egy olyan anya, mely magába öleli, magában átfomálja és fényesebbé formálva Isten elé teszi gyermekeit. Leveleiben éles szóval bírálja és feddi meg azokat az egyháziakat, akik nem ezzel a lehajlással, fölemeléssel és tiszta, Istenért végzett tevékenységgel végzik hivatásukat. Ugyanakkor láttatja azt is, a hívek egységes külső látszata mögött mennyiféle szív rejtőzik. „Láttam ekkor, hogy amint egy szentelt ruhákba öltözött pap az isteni titok ünneplésére az oltárhoz lépett, hirtelen tündöklő fénysugár szállt alá az égből. Angyalok követték és a fény elárasztotta az oltárt. Ez a jelenés addig tartott, míg a szent áldozás befejeztével a pap el nem távozott az oltártól. Miután elolvasta a béke Evangéliumát és előkészítette a felszentelés számára az áldozati adományt, a mindenható Istent dicsőítő énekbe fogott: "Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus, Deus Sabaoth!" és kezdetét vette a kimondhatatlan misztérium. Ebben a pillanatban megnyílt az ég. Leírhatatlan tisztaságú fény tüzes villáma hullt a magasztos áldozati szentségre és egész dicsőségében átáramlott rajta, mint a tárgyra sugárzó, azt átvilágító napfény. És a villámló fény az áldozati adományt felfoghatatlan magasságba, egészen a menny legbelsejéig emelte, hogy azután újra visszahelyezze az oltárra, pontosan úgy, ahogy lélegzetvételnél szívja be és leheli ki újra a levegőt az ember (...) Amikor tehát a többi ember a szent szakramentum átvételére a paphoz járult, öt különböző csoportot vettem észre közöttük. Egyeseknek világított a testük és tüzes volt a lelkük, mások teste árnyékszerűnek tűnt, lelkük sötét volt, megint másoknak bozontos szőrzet fedte a testét és lelkükön az emberi mocskok sokféle szennye hemzsegett. A negyedik csoportban lévők testét köröskörül éles tüskék borították és lelkükön mintha a bélpoklosság bélyegét viselték volna. Végül az utolsónak vérzett a teste és lelkük rothadó hullabűzt árasztott. Ezek közül a szentség vételekor egyesekre mintha tüzes ragyogás áradt volna, másokat pedig egy borús felhő sötétségbe temetett." Ugyanakkor Hildegárd nem vetette meg a bűnös embert, hanem meg akarta gyógyítani lelkileg, és a betegségben szenvedőket testileg is. Úgy gondolta, hogy ha az ember nem él harmóniában az univerzummal, ha törés keletkezik benne, abból betegség származik. Itt tartom fontosnak kiemelni, hogy lássuk, ez az elragadtatásokban élő nő mennyire gyakorlati ember is volt!

A kolostorkertben számtalan gyógynövényt termesztett, melyekből különböző főzeteket, gyógyszereket, kenőcsöket készített.

A kimondhatatlan kifejezése -
Szent Hildegárd sajátos tanúságtétele

A beteget egy lelki-testi egységnek tekintette, és a testi bajokat a kínai gyógyításhoz hasonlóan a lelki egyensúly visszaállítása mellett ételekkel, italokkal igyekezett orvosolni. Kitapasztalta a különböző növények és ásványok különféle tulajdonságait (Ild. *Physica, Liber simplicis medicinae*, avagy a Természet gyógyító ereje című művét). Nemcsak a tünetet kezelte, hanem kereste a kiváltó okot, több szinten. Holisztikus szemlélettel a beteg lényt egy olyan egységnek tekintette, melyben a természetben megtalálható elemekhez hasonló folyamatok mennek végbe, és az azokra hatni kívánó sajátos rendszerét olyan jól működtette, hogy híre ment gyógyító tudásának és messzi vidékekről is érkeztek hozzá gyógyulásra váró szenvedők (gyógyított pl. kelést, bélpoklosságot, köszvényt, szembetegséget, belső szervek betegségeit, volt receptje fogínyápolásra, meddőségre, májbetegségekre, gyomorbajokra és állatok sokféle bajainak gyógyítására is.)

Lingua ignota, a titkos nyelv

Hildegárdtól ránk maradtak „titkos nyelv” eredete és célja is homályos. Ránk maradt egy glosszárrium és az ettől független titkos betűk jegyzéke, de összefüggő szöveggként csupán csak néhány sor³. Mintha keveredne benne a latin nyelvtan héber és görög hangzású szavakkal. Máig nem sikerült a kutatóknak a szöveget teljesen lefordítani. Mi lehetett Hildegárd célja ezzel a nyelvvel? Egyesek szerint egy ideális, univerzális nyelv létrehozása volt⁴. Talán egy olyan fogalmi rendszerrel rendelkező nyelv megteremtésére törekedett, melyen keresztül a misztikus tapasztalatot könnyebben ki lehet fejezni? Ha egy-egy tudományágnak meglehet a saját nyelvezete, amit laikusként sokszor egyáltalán nem is értünk, vagy gondoljunk a jogi vagy pénzügyi nyelvezetre, akkor miért ne lehetne a misztikus tapasztalatok világának is saját fogalomtára, melyben nem az eddig használt, elkoptatott szavak szerepelnek, hanem friss, újszerű tartalmat hordozók? Talán volt, akikkel közösen használták is ezt a nyelvet? Nem tudjuk, csak fikciók vannak, de érezzük itt már azt a határvonalat, ami a misztikus tapasztalat kimondhatatlanságára mutat.

³ „O *orzchis* Ecclesia, girded with divine arms, and adorned with hyacinth, you are the *caldemia* of the wounds of the *loifol*, and the city of sciences. O, o, you are the *crizanta* in high sound, and you are the *chorzta* gem.” Magyarul körülbelül: „Ó *orzchis* Gyülekezet, isteni kezekkel övezve, jácinttal díszítve, te vagy a *caldemia*-ja a *loifol* sebeinek, a tudományok városa. Ó, ó te vagy a magas hangban a *crizana* és te vagy a *chorzta* kincs.”

⁴ http://www.wikiwand.com/hu/Lingua_ignota

Misztikus rajzok

Hildegárd rajzainak elemzéséről a Tüllépés [2014/2](#) számában már esett szó, így az ott leírtakat már nem ismételném. Egy ott nem tárgyalt, mandalákhoz hasonlóképpel kapcsolatos látomását idézem elő most Hildegárdnak, mely nagyon jól bemutatja azt, hogy látomásaiban más, nem emberszerű és alak nélküli lényekkel is találkozott. „Az égi magasságokban ragyogó fényességű szellemi seregeket láttam. (Kívülről) az első seregnek

emberi vonásai voltak, de voltak szárnyaik. A második seregnek ugyanígy, de mellükön, mintegy tükörben, ott ragyogott az Emberfiának képe is. Korona formájában rendeződtek öt további sereg köré. Az öt közül az elsőben igen ragyogó emberalakok tűntek fel. A második sereg fényessége akkora volt, hogy nem tudtam rájuk nézni. A harmadikban márványszerű emberfejek jelentek meg, égő fáklyákkal a fejükön. A negyedikben sisakokat hordtak és márvány tunikát. Az ötödikben köröket láttam, nem volt emberi kinézetük, és pirosan ragyogtak, mint a hajnal. Ezek a seregek koronaszerűen rendeződtek el két további sereg körül. Ezek közül az első sereg tagjai telve voltak szemekkel és szárnyakkal, a másodiké pedig lángoltak, mint a tűz. És mindezek a seregek szépséges hangon énekeltek Isten csodáiról, amelyeket az áldott lelkekben végbevisz.”⁵ Gyakran hallott olyan égi harmóniákat, melyet leginkább a zenéhez tudott kapcsolni és azzal kifejezni.

Misztériumjátékok, versek, zene és tánc

Ahol a szavak világa már kevés volt, ott kezdődött a zene és a tánc. Csodálatos, gregorián jellegű, de a szokásos gregoriánnál nagyobb hangterjedelemmel rendelkező és eltérő ritmusú [énekeket](#) írt az apácák számára, akikkel ezen kívül lelki történeteket adtak elő táncban is és misztériumjátékokban. Ennek megva-

⁵ <https://ursuslibris.hu/hildegard-latomasok/>

A kimondhatatlan kifejezése -
Szent Hildegárd sajátos tanúságtétele

lósulásáról sem sok biztos fogalmunk van, ami ránk maradt, ezekből a szöveg és a dallam, pl. az Ordo Virtutum énekes misztériumjáték szövege, mely nyolc női előadóra és egy férfihangra íródott. Ebben a különböző erők vonzásában álló lélek küzdelmeit játszották el, ahogy egyik részről az Isteni erők vonzó és logikusan is meggyőző hatása húzza a lelket felfele, a különböző erényekkel, másik részről pedig a negatív erők igyekeznek elbizonytalanítani az úton haladót. Álljon itt pár részlet: „AZ ISTENI ERŐK: *Jer velünk, járnunk utunkon, /nem botlasz majd soha miközöttünk, /és Isten meggyógyít.*” „A LÉLEK IGAZ BÁNATBAN AZ ISTENI ERŐKHÖZ: *Bűnös vagyok, ki elszöktem az Élettől: /megyek hozzátok /üszkös sebekkel bontottan, /hogy fölém emeljétek a megváltás pajzsát. /Ó ti, /a Királynő seregében küzdők, /szűz liliomok, bíbor-ékesek, /forduljatok felém, /ki idegenbe, száműzetésbe szöktem előletek: /segítsetek, hogy a Fiú véreben /fölemelkedhessen!*” „AZ ISTENI ERŐK: *Ő szökött lélek, légy állhatatos, /s övezd fel magad a Fény fegyverével.*” „AZ ÖRDÖG: *Ki vagy te? /Honnan jössz? /Átkaroltalak már, s messze vezettelek, /s lám csúffá teszel engem, /visszafordulván. /De meglátnod majd: küzdve erősen /bukásba taszítlak.*” „A BŰNBÁNÓ LÉLEK: *Megértettem én: /a te utad mind-mind gonosz ösvény, /így hát elmenekültem tőled. /Most már, ravasz ámitó, /küzdeni fogok ellened. /Jöjj hát királynő, /szelíd Alázat: segíts, /gyógyírjaiddal /kenegezz engem.*” „AZ ISTENI ERŐK: *Visszavezetünk, nem hagyunk téged cserben, /s a mennyei seregek /ujjongva fogadnak majd.*” Hogy milyen táncot, koreográfiát adhattak elő, nem tudjuk, de Hildegárd nem szerette a lehangolt, egysíkú életmódot, így bizonyára életteli, de nagyon légiés előadások lehettek ezek. Az apácái hétköznapi életére is igaz volt, hogy bár a kolostorokban rend volt, fegyelem, de nem volt komorság vagy oktalan sanyargatás. Jól példázza ezt, hogy ünnepeken viselhettek ékszereket is és szép ruhába öltözhettek, hogy Krisztus menyasszonyaiként így is ragyogjanak.⁶ Fontosnak tartotta, hogy a nővérek a munka és ima mellett megfelelő mennyiséget pihenjenek is, egészségesen étkezzenek és néha gyógyfürdőt is vegyenek.

A lélek szabadsága

Hildegárdot nem tekinthetjük a valós világtól elszakadt teremtménynek. Hathatósan igazgatta a kolostorokat, nagy területet bejárva prédikált (60 és 80 éves kora között három nagy útra prédikációs útra is indult), közben tanácsot adott királyoknak, ne-

⁶ vö: Nancy Fierro: Hildegard von Bingen and Her Vision of the Feminine, 1994, Sheed & Ward

A kimondhatatlan kifejezése -
Szent Hildegárd sajátos tanúságtétele

meseknek, és még nyolcvanévesen is ki tudta küzdeni, hogy a kolostora ellen közel egy évig érvényben lévő egyházi tilalmakat feloldják. Ám sok tevékenysége közben lelkének egy része Isten világában maradt. *“Amit látok, nem a térhez kötött fény – írja –, sokkal fényesebb, mint a világító napot rejtő felhő, melyben sem magasságot, sem szélességet, sem hosszúságot nem tudok megkülönböztetni... Ahogy Istennek tetszik, úgy emeli lelkemet majdnem az égbolt és a változó légrétegek magasába, majd azonnal tovább különböző népek közé, legyenek a Távolságon vagy ismeretlen vidékeken... De ezeket a dolgokat nem külső szememmel látom, vagy amit hallok, nem külső füleimmel hallom, és nem a szív érzésével értem meg, vagy esetleg az öt érzékszerv együttes munkájával, hanem csak és kizárólag a lelkemben... Külső szemem mégis nyitottak, sohasem csukódnak le, ébren látom mindezt éjjel és nappal.”*⁷ Hildegárd olyan, mint egy magasban szárnyaló különleges tollú madár, mely bár érinti a földet és sokszínű tollain megannyi módon önti le a fényt, mégis alig érinti azt, belső lényege a magasságban szárnyal. Körülbelül 40 év után küldte Isten, hogy induljon másokért, hogy tanítson másokat is repülni: tisztán élni, égre tekinteni, meghallani Isten hangját. Ezután még 40 évig dolgozott értünk, emberekért, Isten parancsára, hátha fellebben számunkra is a fátyol, ami mögött a Végtelen Isten csodálatosan gazdag világa sejlik.

A cikk írója: **Marton Janka**, az ELTE tanítóképző karán vizuális nevelés szakon művészettörténet tárgyban diplomázott Krisztus-ábrázolásokról. Eddig rövid írásai jelentek meg az AQUILA Magazinban és a Túllépés első számában. 20 éve az AQUILA közösség tagja.

Egy másik megközelítés, Hildegárd másik oldala..., remélem /szerkesztő/ kétszer ugyanarról a Szentről, viszont más felfogásban nem lesz unalmas...